

SAMUEL MARTIN ENO BELINGA

Prológus

Varázsos énekekből lépnek elénk a mvet hősei
Mi szülte őket, egyetlen földi lélegzet
A föld minden sarkából, messze földről érkeznek,
Ideér férfiak, nők és gyermekek szava,
Jönnek, hogy lenyűgözve hallják homéroszi
hangját a mvetnek: büszke tanúja a költő maga.

A mi Afrikánk áldott költői, a régiek,
Azt mondták, hogy a mvet semmi más,
A hősi időkben: valamennyi szó és tett,
A ritmus és az eredeti egybetartozás.

Igen rég óta létezett az már, így mondták,
Mikor helyről helyre jártak, vállukra vetve a mvet,
Falvakon, őserdei királyságokon át
Lassú léptekkel, méltósággal meneteltek.

A zene kimondhatatlan harmóniája,
Régmúlt távoli korszaka a mvet idejének
És a táncnak, mely megtermékenyül a szavakon,
Szelek termékeny fekhelyén futnak egymásba
Ősrégi, jóslatot mormoló ajkakon.
Pártás virágoknak látszanak és fehérnek.

Első ének

Nagy csendben, csak a hold világít magában,
Énekel és táncol a mvet költője az éjszakában.
Feje tetején nagyszárnyú kék, fehér
Fekete tollakból bokréta, tollas ág
A messzi távolban odafent büszke pálmák.
Szokás szerint hallgatják, mind egybefér.

Állatbőrökből toldották a költő szoknyáját,
Díszes viseletét az ünnepeknek ráadták,

A fülek most hallják a történetet és a zenét,
A mvet húrjai közvetítik az eposz lélegzetét.
Nagy csendben, csak a hold világít magában,
Énekel és táncol a mvet költője az éjszakában.
Felismerhetjük mindjárt a jó mesélőt
A mvet lopótökdobozát hordja a szíve fölött.

Második ének

Nagy csendben, csak a hold világít magában,
Énekel és táncol a mvet költője az éjszakában.
A fang, a bulu és a beti népnek ő maga
Az idők kezdete óta ő a szószólója.

Halhatatlanságuk titka, s maguk az Ekangok
Sarkallják, legyenek történetek, énekek és táncok.
Mondják, az Ekangok nemzetsége a vasnak
Mindenütt legyőzhetetlen hősök, ha harcba indulnak,
Pusztasággá változtatják a királyságokat.

Az istenek fiai, a világegyetemben ők az urak.
Akoma Mba a legfőbb főnöke az Ekangoknak
A vitákat elvágó, megnyitója a harcoknak.

Harmadik ének

Íme, nézd, a költő már énekel és táncol!
Karcú ujjait a növények adta húrokba szövö
Önkívületben tört hangzatú futamokat ráncol,
Szinkópált ritmusokat: döngnek a segítők táncai!

Éneke a fülemülére emlékeztet: micsoda hangok.
Amikor kohorszban elszabadulnak az Ekangok,
Hirtelen a hangja súlyos, erőteljes és heves.
A napot is megremegtetik lépései, mely ütemes,
Kereplő üllő ékíti vasból kovácsolt hajcsatját,
Mindenki hallja, ahogy a szokások megszabják.

Íme, nézd, a költő már énekel és táncol!

Negyedik ének

Kezdetben csak a Föld volt, mindaddig
Élet nélkül, fa nélkül, se hegy, se kő
A sötétségben nem volt még fény
Olyan volt, mint egy üres, csendes és halott pusztaság.
Ott volt a nagy titok mindjárt mint a kezdet
Hirtelen egy hatalmas Tojás bukkant fel az égen!
És e Tojás segítség nélkül a gondviselés küldöttének,
A vizek felett lebegett, amelyek körülvették a földet.
Vér-fia-Felhő a vizek felett a Tojást teremté,
Aki meg Felhő-fia-Eget teremté,
Aki meg a születő Ég-fia-Napot teremté,
Aki aztán a kortalan Nap-fia-Úrt teremté,

Az Úr-fia-Szerelem szülőjét, aki egy nap
Megteremté a Szerelem-fia-Szépséget, annak
Egyedül igaz szülőjét, a Szépség-fia-Halottnak
Az Igazat-Mondó-Apját, és akitől már holnap

Megszületik Mebegue, a hármas ikrek apja:
Ők Zame, Ayangboro és Etura, ők hárman
Isteni teremtők, a földön és a fenti országban.
Íme, a mvet legfőbb ősei, amint a szó tartja.

De akinek a fülei jól hallják a költőt,
Még elmondja más ősök neveit is:
Kara-Mebegue, OlaKare és Zame-Ola.
Aztán még Otyé-Zame, Nna-Otyé és Ekang Nna,
Evine-Ekang, Mba-Evine és Akoma Mba,
Ondo-Bíyang, Engbwang Ondo, Mdeng-Boro
Medja-m’Otugu-Endong, Endong-Oyono
Zé-Medang, Ndutumu Mfulu, Obiang Medja.

Ötödik ének

Férfi rokonok! Az Ekangok nemzetsége a vasnak.
Mindenütt legyőzhetetlen hősök, ha harcba indulnak
Királyságok helyén a pusztá végtelen
Istenek fiai ők, szülőjük a világegyetem.

Az Ekangok harcra készek, ha napja van vagy éjjele
Mindenre képesek, mind a fiúk, mind a lányok
Háromfelé oszlanak az Ekang fő családok
Engong-Zok a királyságuk székhelye.

Az Ekangok nem mindig agyafúrt kópék
De nem jönnek zavarba, ez jó szokásuk.
Tenyésztenek náluk még juhot és kecskét.
Elefántot is tenyésztenek, mint másutt.

Nem beszélhetsz velük, sapkájuk le ne vennék:
A mindennapi foglalkozásuk hadakozás.
Családjaik: Vas, Szikla és Kalapács nemzetség
Mind különbözik a másiktól: nem család.

Hatodik ének

Hogy Mba Andeme Eyene – Ekang Nna fia, köztudott,
Vasrudakból pedig hozományt készített,
A pigmeusokhoz ment, ott Belával találkozott
Bela Midzivel, kit boldogan és büszkén feleségül vett.

Mborzok Bela Midzi a fia tőle Mbanak,
Aki rögtön megtagadja, nem akarja hordani ezt a nevet.
„Nevet adtunk neked, de te megtagadod, – ennyit mondanának, –
felveszel akkor egy nevet, becenevet, nemesebbet?

Azt mondja: „Akoma Mba lesz nevem töve,
Ami azt jelenti: Az-Aki-Több-Nevet-Hord:
S leszek az Ekang-Nna-Nemzetség-Záróköve”
A nép elfogadja, és senki semmit nem mond!

Akoma így választ még elrettentőbb neveket:
Az-Aki-Elfordítja-A-Tekintetét; Magtörő Pinty;
a Hirtelen Haragú, Az-Aki-Megrövidíti-Az-Éveket;
Akoma Mba, Egyszerre-Lédús-És-Száraz-Gyümölcs, ami nincs;

Akoma, Az-Aki-Vitákat-Támaszt-Hirtelen;
Akoma Mba, énmagam, az Ekang-Nnák legfőbb főnöke,
Az, Aki a vitákat elvágja, és megnyitja a harcokat;
Akoma, Az-Aki-Átgázol-A-Holttesteken.

Hetedik ének

Ki lesz majd megszólaltatója a gongoknak?
Enguang-Ondo lesz, hadi főnöke Engongnak,
Birtokosa mérhetetlenül nagy varázserőknek
Ő félelmetes: bikája a harci küzdelmeknek.
Csapong a kedélye, Gőgös a neve
Legyen nappal, legyen éjszaka, legyen láthatatlan,
Enguangnak a harcokban elrettentő az ereje
Ő a leghatalmasabb vámpír a világban.

Ő a Jóindulat-És-Erőszak, a Béke-És-Jóság
Mint a tetőgerenda, egyenes és kemény
Szép mint egy pálmafa, Nang Ondo, a pimaszság
Ő az, ki fiatal lányokat magasztal: mi az erény.

Nyolcadik ének

Heves és veszedelmes, őt tudják legyőzhetetlennek
Medang, Medang-Boro, a bátrak bátra.
Lándzsavasa ő minden küzdelemnek,
Medang, Akoma Mba párja és társa.

Az árulók mindig elbújnak, Medang tudja jól
Ő a harc mezején támad, pusztítva átgázol,
Ellenségeinek nem jut más, mint a halál!
Balfülében lakik egy nagy szarvcsőrű madár.
Medang mindent felöklel, kitépve a fák gyökere,
Áthatolva a mezőkön meglágyítja a vasat
Aki ledönti még a hegyeket is, Medang az,
Úgy hívják, a ravasz, az üres szalmacséplés embere.

Kilencedik ének

Aki megsérti a Kalapács nemzetséget,
Azt kérdik tőle: „Meye-m’Ango tán ércvasat termett?”
Ndutumu, a Kalapács nemzetség fia magas homlokkal született
Hogy visszaverje a rossz szájú sértő sebzéseket.

Ha valaki megsérti nemzetségét, maga Ndutumu
 Íme, ő az, aki megszólaltatja költőit a ntumu
 népnek, mondják, Ndutumu nagyszerű tettekre kész,
 mindenkor, ha szükséges, ha megmutatkozik a vész

Ndutumu Mfulu, zabolátlan mint egy vulkán!
 Ndutumu Mfulu, ő az, aki földig rombol és elnéptelenít.
 Ndutumu Mfulu, hirtelen támad fel, mint a hurrikán,
 Születése óta ő okozza a népek rémületeit.

Az ellenségeit, ha kell, lóvá teszi Ndutumu
 a Kalapács nemzetség nemes fia, Ndutumu Mfulu,
 Igent mond a halálra, és az életre nem mond igent,
 Ő az, aki nemzetségét, ha kell a gyalázkodástól megment.

Tizedik ének

Nagy csendben, csak a hold világít magában,
 Énekel és táncol a mvet költője az éjszakában.
 Kereplő üllő ékíti vasból kovácsolt hajcsatját,
 Mindenki hallja, ahogy a szokások megszabják.

Történetem nem az egyetlen perlekedésre szorítkozik
 Engong-Zok polgársága és Ntui lakói között;
 Valójában létezik egy említésre méltóbb eset:
 Engong-Zokban bekövetkezett esemény, mit el kell mondjak
 Hallgassátok figyelemmel; tudjátok meg, a maga részéről Nnomongang
 A szarvkürtjét megfújni, akkor elsőre, elkezdte
 És amikor a madarak a hajnalt bejelenve
 énekelni kezdtek, már az udvarban volt Nnomongang.

Az összes halottakra esküszik, és fújja kürtjét;
 Attól kezdve, hogy a kürt hangja hallhatóvá válik,
 Azt az asszonyt, aki Ondo felesége volt,
 Súlyos kínok és belfájdalmak teszik próbára;
 Medang feleségét ugyanez a hascsikarás teszi próbára,
 Meye-me-Ngi feleségét ugyancsak ez a baj viseli meg.

Földre borulva, gyermekszülési fájdalomtól sújtva
 A három feleség megnevezetlen fájdalomuk okán kiáltozik
 Hirtelen – az egyik – Ondo felesége

Egy hímnemű gyermeket hoz a világra;
 És a második! Medang felesége
 Egy hímnemű gyermeket hoz a világra;
 És a harmadik! Meye-me-Ngi felesége
 Egy hímnemű gyermeket hoz a világra;
 Így született, ugyanabban a pillanatban
 Engong-Zokban, három hímnemű gyermek!

Néhány pillanattal korábban,
 Valamivel e három gyermek születése előtt
 Nnomongang, a férfi, aki beavatott a Misztériumokba,
 Egészen meglepve hallgatta e világos reggelen:
 'Tu-gu-du-gu-du-gu-du-gu';
 A tam-tam dob szórta szét vidám hangsúlyait:
 Mivel Ondo, a három gyermek egyikének apja,
 Mindenki tudtára hozta, a beszélő dob szavával,
 Fiának látványos születését.
 Aztán a tam-tam dob elküldte az üzenetet
 Azoknak, kik dicsérő szavakat akarnak Ondóhoz intézni:
 „Unokatestvér nélkül, anyai nagybácsi nélkül,
 Ondo izgatott, Ondo örvendezik, Ondo örömben úszik,
 És a felesége, Ndongo leánya,
 Elkápráztató, mint egy fénylő telihold,
 Világra hozott egy hímnemű gyermeket.”
 Nnomongang egyfolytában hallgatta, amint elhangzott
 A második kidobolt üzenet:
 „Medang, sértődés a homlokán,
 Űl, mint egy nagyság a hősiesség és bátorság trónusán,
 Megkötve, mint egy kötélcsomó, Medang,
 Ekang-Nna-Mebe'e unokája,
 Mindenki felett (*állók*), mert egy vagyok a szerencsével,
 Az asszonyom szép, mint a tej,
 Sugárzó és éltető erejű, mint a források vize,
 Világra hozott egy hímnemű gyermeket.”

Nnomongang zavarba jött, és akkor
 Felharsant a harmadik kidobolt üzenet
 'Tu-gu-du-gu-du-gu-du-gu';
 Mivel ő erre a vidékre költözött,
 A földektől és a mezőktől keletre,
 Társtalanul, élő és szerető lélek nélkül,

Meye-me-Ngi, aki egy fatörzset örökölt
 apjától, lebegett az élet mélységében,
 a hullám mélységében, ahol elektromos rája úszik,
 Ez a mélység, ahová egy napon elment,
 bőséges kínálat kardokban és bozótvágó késekben,
 A feleségem világra hozott egy hímnemű gyermeket.
 'Tu-gu-du-gu-kpuo!' Nnomongang,
 szíve dobjelet adott, hirtelen felemelkedett,
 És miután tarisznyájába rakta a titokzatos követ,
 Indult, hogy megkeresse a halottak tartózkodási helyét,
 Hamarosan felkereste Ondót, és megkérdezte tőle:
 „Miért vered a tam-tam dobodat?”
 „A feleségem, válaszolta Ondo,
 világra hozott egy hímnemű gyermeket.”
 Amikor már bent voltak a házban,
 Meglátták a síró gyermeket: nyan-nyan-nyan-nyan!
 Az anyához fordulva Nnomongang így szólt:
 „Asszony, te szép vagy, s valójában Ndongo leánya,
 Oly káprázatos vagy, mint egy skarlátszínű telihold,
 Megnézhetem-e a te előkelő kisbabádat?”

Nnomongang kezébe vette az előkelő kisbabát,
 Aztán visszalépett az apához, és így szólt:
 „Te azt kívántad, hogy a feleséged sose hordjon
 a karjában gyermeket saját fiaként, nem tudtad,
 hogy egy napon egy előkelő leszármazott kell,
 hogy megszülessék Engond-Zokban?

És merészeled ma azt állítani,

Hogy ez a gyermek a tiéd, azt mondom neked,
 Te lenézed a mi fajtánkat.” Akkor Ondo elnézést kért, és így szólt:
 „Bocsássatok meg nekem, valóban, tettem megjegyzéseket.
 De Nnomongang hirtelen a tarisznyájába tette a kisbabát.
 Elővett egy réz ékszert, és ebben a pillanatban
 A gyermek apja megijedt, és sírni kezdett:
 „Nnomongang, hová viszed a fiamat?” Oh, mily varázslat,
 Nnomongang árnyéka elhalványult, majd eltűnt, mint egy álom.
 'Tu-gu-du-gu-du-gu-du-gu';
 Ondo üldözőbe vette,
 De nem tudta elérni Nnomongang megfoghatatlan árnyékát.
 Átvágott az udvaron, de nem látott senkit sem.
 Ondo felemelkedett az égbe,

hogy keresgéljen a felhőkben, de nem látott senkit sem.
 Nnomongang a maga részéről már
 Eljutott Keletre, a szférákba, ahol a nap
 reggeltől estig ragyog.

Nnomongang elment Medang Endonghoz
 Elvette tőle a gyermeket, és a tarisznyájába tette.
 Elszaladt aztán Mye-meNfi-hez is. Elvette a harmadik kisbabát
 És a tarisznyájába tette. Nnomongang,
 A beavatások legfőbb mestere, felemelkedett az égbe,
 És hazatért. Belépett, aztán bezárta az ajtaját,
 Kilencszer tette ezt, a lakatokkal, átvágott
 Egy homályos részen, majd mágikus fürdőbe lépett,
 Ahol megmosta a Misztériumokat, fogta a három kisbabát
 És letette őket, majd újra megfújta szarvkürtjét.
 Ezután pedig így fohászzkodott: „Oh, ti, őseink,
 A halandók korlátozott hatalma. Oh, atyáink:
 Mebe'e m'Ekang, Ngeme-Ekang, Oyôn-Ekang
 A három kisgyermek a Misztériumok fürdőjében várakozik,
 Ki fog gondoskodni róluk?”

Íme, nézd, a költő már énekel és táncol!
 Karcsú ujjait a növények adta húrokba szövi
 Önkívületben tört hangzatú futamokat ráncol,
 Szinkópált ritmusokat döngnek a segítők táncai!
 Kereplő üllő ékíti vasból kovácsolt hajcsatját,
 Mindenki hallja, ahogy a szokások megszabják.

Epilógus

Ha őseink egy nap visszatérnének
 A környező hegyekből leereszkednének
 Mintha csak magas tornyok lennének.
 Nagyon távoli lakhelyükről érkeznének
 Messze a bolygókon túlról tán
 Onnan egyenesen hozzánk tartanának
 És rövid lélegzetű, elvetélt ötletek keresztútján
 Bennünket itt megtalálnának.

Nyelvük elfeledve, nincsen folytatása,
 Felbecsülnék pontosan, hogyan hát a mi beszédeink,

mi napjaink humora, elragadtatása,
És sosem igényelt igényeink.

Ha addig a napig itt maradhatnának
Hogy nap mint nap minket megláthatnának
Látnák a korlátok nélküli nyomort,
Éhséget, minket naponta ez pusztít és ront.
Mindenütt és körös-körül azt tapasztalhatnák
Hogy emlékeinkre úgy teszünk, mint a süketek
Óh, elhagyottak, a szeretet adta utak már
nálunk többé egyáltalán nem érvényesek.

Akkor pedig minden befejeződik nekünk
Megkezdhetjük visszaszámlálni a holnapot
Ha majd egy érdes kora hajnalon felkelünk.
Nem lesz oly egyszerű, mint kívánni jó napot:
Földjeinket, veteményeinket ők majd átokkal sújtják,
A baromfiakat az udvarokban levadásszák.

Nem lesz majd versenyfutás zokogásunk,
Nehezen vesszük majd súlyossá lett haladásunk
Amíg még tart gyászos földi tartózkodásunk,
Anélkül, hogy vészkijáratra számíthatunk,
Mígnem felfalnak a keselyűk valamennyiünket.

Mielőtt e szomorú nap kapuja zárna,
A városokat és külvárosokat leborotválva,
Az ősök egy széles utat nyitnak előbb
A Szerető Isten eljövetele előtt.
Buzgó áhítat uralkodik majd mindörökké.
Ez lesz a nagy visszatérés, őseinkké
Földünket boldog lakhellyé csak ők tehetik.

BIBLIOGRÁFIA

ACHEBE, Chinua (Nigéria)

- 1983 *Széthulló világ* (Things Fall Apart), ford. Béres Mária, Budapest, Európa Könyvkiadó, 291 old.

BELINGA, Samuel Martin Eno

- 1965 *Littérature et musique populaire en Afrique noire*, Paris, Cujas, 259. (vonatkozó oldalak)
- 1978 *L'épopée camerounais. Mvet Moneblum ou l'Homme Bleu*, Yaounde, Centre d'Édition et de Production pour l'Enseignement et la Recherche (CEPER), 287.
- 1979 *L'épopée camerounaise – le Mvet, Abbia* (Yaoundé), 34–37, juin, 176–213.
- 1982 *Les temps du mvet*, in: *Ballades et chansons africaines*, Courtrai, Gnome S. A., Belgium, 153–176. (az itt közreadott fordítás eredeti forrása)
- 1986 *A mvet költészeti hagyomány Közép-Afrikában* (Kamerun, Gabon, Egyenlítői Guinea), *Helikon* (Budapest), 32, 3–4, 332–347. (Studia Africanistica Hungarica 2.)
- 1986 *La littérature orale du Mvet* (A travers les pays d'Afrique Centrale: Cameroun, Gabon, Guinée Equatoriale), *Africana / Budapest*, No. 2, 70–75.

BELINGA, Samuel Martin Eno – WATABANE, Kozo

- 1984 *Civilisation du fer et l'épopée du Cameroun* (Afrique Centrale), *Artes Populares* (Budapest), 10–11, 445–489.

BIERNACZKY Szilárd

- 2008 *Shaka dicsérője, Afrika Tanulmányok*, 2. évf., 1. szám, 55–78.
- 2009 *Szungyata, avagy a Mali birodalom alapításának története. Egy nyugat-afrikai hőseposz térben és időben*, in Csizmadia Sándor – Tarrósy István szerk.: *Afrika ma – Tradíció, átalakulás, fejlődés*, Pécs, IDResearch Kft. / Kiadó, 237–262. (utánközlés: *Ethnica*, Debrecen, 2010, 2. szám)

BIERNACZKY János és BIERNACZKY Szilárd

- 2015 *Eno Belinga: Moneblum avagy a kék ember* (kameruni bulu hőseposz), részletek, ford. Biernaczky János és Biernaczky Szilárd, bevezette: Biernaczky Szilárd, *Forrás*, 47. évf., 2. szám, február, 33–58.

RADNÓTI Miklós

- 1944 *Karunga, a holtak ura*. Néger mesék, Budapest, Pharos, 262 old. (Új kiadás: 1957, Budapest, Európa, 166 old. + 5 t., 1970, Népek meséi sorozatban)